
Stabilt røykesug, men flere festrøykere

AKTUELT

INGRID M. HØIE,

Email: ingrid.hoie@legeforeningen.no

Tidsskriftet

Statens tobakksskaderåd kan smykke seg med at vi har nådd det laveste antall dagligrøykere i rådets historie. Men med 32% dagligrøykere og 12% av og tilrøykere ligger Norge likevel på røyketoppen i Norden.

Med disse tallene (1) (fig 1) ligger vi også lysår unna ambisjonen i handlingsplanen for et røykfritt Norge i 2000 fra 1989, og vi har et langt stykke å gå før vi når Verdens helseorganisasjons mål om at andelen dagligrøykere skal ned til 20%. Sverige nådde dette målet allerede i 1997. 17% av svenske menn og 22% av kvinnene i Sverige røyker daglig. Til gjengjeld er snusforbruket blant svenske menn stort, slik at det totale forbruket av tobakk i Sverige ligger på norsk nivå. Norge og Danmark ligger like langt fra målstreken når det gjelder dagligrøykere, men blant dansker er det langt færre av og tilrøykere, 4% mot våre 12%. I et europeisk perspektiv er imidlertid det norske tobakksforbruket relativt lavt (2).

Langvarig prosess

I perioden 1994–2000 har de årlige bevilgningene til Statens tobakksskaderåd økt fra 5,7 millioner kroner til 41 millioner kroner. Bevilgningene gjenspeiler seg ikke i resultater i form av færre røykere. Gjennom mesteparten av 1990-tallet har nordmenns røykevaner vært stabile.

Statens tobakksskaderåd fremhever likevel at man for 1999 kan notere seg den laveste andel dagligrøykere i Norge siden Tobakksskaderådet ble opprettet i 1973. Nedgangen på 1% fra 1998 til 1999 er riktignok liten og innenfor feilmarginene, men i Tobakksskaderådet velger man å se på tallenes lyse sider.

– Vi er fornøyde så lenge det går nedover.

Det ser ut til at det skjer en snuoperasjon i røykevaner i ungdomsgruppene, sier Kari Huseby, sjef i Tobakksskaderådets forebyggingsseksjon. Hun viser til prosjektet Vær røykfri, som skal forebygge at elever på ungdomsskoletrinnet begynner å røyke. Om lag halvparten av elevene i ungdomsskolen er med på dette opplegget. Blant dem er det 25% færre som begynner å røyke enn blant elever som ikke deltar i Vær røykfri. – Men det er viktig å huske at man ikke kan forvente utslag på statistikken over totalbefolkningen før om mange år, bemerker Huseby.

Daglig røykesug blant nordmenn viste en ørliten nedgang i 1999, men andelen av og til-røykere øker. Illustrasjonsfoto

1999 brakte en av de laveste målingene noensinne blant unge i alderen 16–24 år. Dette er trolig den viktigste forklaringen på reduksjonen i totalt antall dagligrøykere. Målingene viser 28% dagligrøykere og 19% av og til-røykere i denne aldersgruppen. Skjønt utvalget ikke er stort nok til at tallene kan vektlegges, mener Tobakksskaderådet at den oppadgående trenden for røyking blant unge ser ut til å ha stanset.

Kari Huseby peker også på at selv om prosentandelen røykere har vært jevn i flere år, ser man likevel holdningsendringer blant nordmenn.

– Gallupundersøkelser viser for eksempel at både røykere og ikke-røykere ønsker at offentlige lokaler skal være røykfrie. 60% sier at de helst vil sitte i røykfri sone på restau

rant eller kafé. Undersøkelser viser også at det er flere som sier at de ikke tillater røyking med barn til stede, fra 53% i 1993 til 71% i 1999. Dette vil vi kanskje kunne se helsegevinster av etter hvert, sier hun. – Pressen og politikere vil gjerne se resultater straks. Vi må huske at dette er en langvarig prosess, legger hun til. Hun får støtte fra Karl Erik Lund ved Statens institutt for folkehelse som mener at man ikke kan forvente en synlig effekt av satsingen før det er gått fem til seks år. – I siste halvdel av 1990-årene har Statens tobakksskaderåd jobbet for å hindre ny ungdomsrekruttering blant røykere.

Det tar tid før dette siger ut i befolkningen. I november skal man gjennomføre en undersøkelse blant ungdomsskoleelever, og da bør man kunne få de første indikasjonene på effekt av satsingen, mener Karl Erik Lund.

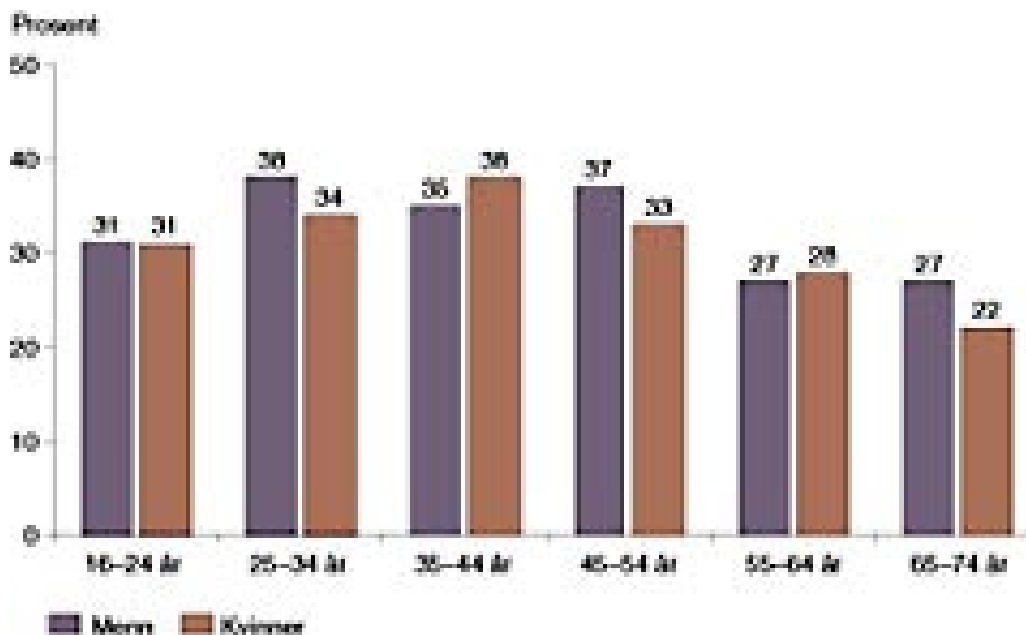
Festryøkere og kvinner

Den store og økende andelen av og til-ryøkere er imidlertid et faremoment og en trend man ifølge Kari Huseby ser over hele Europa. Én mulig årsak til dette er at bedret økonomi blant befolkningen virker inn på tobakksforbruket. Av og til-ryøkerne er gjerne høystatusungdom, og det er blitt spekulert i om de ved sin sigarettbruk vil signalisere at de har kontroll.

– Nordmenn flest er nok klar over helseskader ved røyking, men ikke *hvor* farlig det kan være. Det er få som tar med at nikotin er så avhengighetsskapende. Mange tror de bare kan slutte, mener Huseby. – Hvordan vil Tobakksskaderådet møte utfordringen med av og til-ryøkere?

– Vi har ingen egen strategi for å møte dette. Det har vi ikke kapasitet til i dag, svarer Huseby.

Karl Erik Lund synes økningen i av og til-ryøkere er urovekkende. I et spredningsperspektiv er det de urbane, unge som ofte er piloter. Vanligvis regner man med at om lag 80% av de som røyker av og til, ender som dagligryøkere.

Figur 1 Andel dagligryøkere i befolkningen etter alder og kjønn, 1998

I 1999 var det ingen forskjell på antall røykende kvinner og menn i Norge. Norske kvinner har aldri i fullt monn adoptert menns røykevaner, men sammenliknet med medsøstre i andre land, er norske kvinner storryøkere (2). Kvinnelige dagligryøkere har ligget konstant i overkant av 30% siden 1973. Men alderssammensetningen har endret seg; det er færre unge og flere eldre kvinnelige røykere i dag enn for 26 år siden.

– Det er svært alvorlig at vi ikke har fått ned andelen av kvinnelige røykere, erkjenner Huseby. Hun peker på at flere kvinner nå får livsstilssykdommer som vi tradisjonelt forbinder med menn. – De kvinner som begynte å røyke på 1970-tallet, begynner å bli syke nå. Ny forskning tyder på at det er farligere å røyke for kvinner enn for menn. Mange kvinner gikk også over til light-sigaretter med mindre tjæreinnhold, men nyere forskning viser at man trekker røyken lenger ned i lungene når man røyker slike sigaretter. Dette kan gi en annen type lungekreft som er vanskeligere å oppdage, legger hun til.

Mer effekt med mer penger

Røyketelefonen, gravide røykere og småbarnsforeldre, arbeidsliv og ungdomsskoler er høyt plassert på Sosial- og helsedepartementets strategiplan for årene frem til 2003 (3). Mye av arbeidet går ut på skolering og kursing av helsesøstre, jordmødre, lærere så vel som ansatte i tannhelsetjenesten. Men når vil antall dagligrøykere i Norge være nede på 20%?

– Dette er et tall vi ønsker og håper at vi vil nå, men vi er blitt mer forsiktige med å komme med tall. Men det er viktig å ha et mål, det sier noe om hvor farlig røyking er. Statens tobakksskaderåd er en slags budsjettvinner, og vi er glade for de bevilgningene vi får. Men for å få mer trøkk i massemediene og mer effekt av forebyggingsarbeidet, er det nødvendig at bevilgningene økes til 100 millioner kroner, mener Kari Huseby.

LITTERATUR

1. Røyking i Norge 1999. Statens tobakksskaderåd, www.tobakk.no/statistikk/hovedtall_1999.htm (4.5.2000).
2. Lund KE. Utviklingen i tobakksforbruk og røykevaner – ligger Norge etter? Tidsskr Nor Lægeforen 1998; 118: 2177–80.
3. Røykfrihet – en rettighet. Nasjonal strategiplan for det tobakksskadeforebyggende arbeidet 1999–2003, Sosial- og helsedepartementet, 1999.

Publisert: 30. mai 2000. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 22. mars 2026.